Chatnar

Research Journal Deptt. of Punjabi
Language & Literature
Lahore College for Women University
Lahore (Pakistan)
Vol: 8, Jan.-Dec. 2024, P.32-39
Ahmed Bilal, Ayesha Ahmed Bilal

چھتنار
تحقیقی مجلہ شعبہ پنجابی
زبان وادب
لاہور کالج برائے خواتین یونیورسٹی
لاہور (پاکستان)
8ء مسلسل شمارہ 2024 جنوری۔دسمبر
احمد بلال، عائشہ احمد بلال

سیاسی ٹالک شوز اچ پنجابی تھیٹر دا تڑکا

PUNJABI THEATRE IN POLITICAL TALK SHOWS

Comedy talk shows are one of the most popular genres on Pakistani news networks, in which famous comedians of Punjabi theater are performing. Pakistan Television (PTV) has a history of comedy shows; however, Loose Talk, by Anwar Maqsood, is first comedy show aired on a private television network in June 2002. The formula; an anchor asking some serious questions and a comedian responding to it in a funny way, is picked. "Hasb e Haal", by Aftab Iqbal and Sohail Ahmed became the first show with a Punjabi theatre artist. The acceptability of Sohail Ahmad has opened the path for Khalid Abbas Dar, Amanullah, Iftikhar Thakar, Nasir Chinotti, Agha Majid, Honey Albaila and several others. The high rating of these comedy talk shows reflects the popularity of Punjabi theater. These programs highlight the domestic and international issues in a light-hearted way and try to make the non-political viewers aware of the socio-political issues. In these talk shows, political issues are presented in a hilarious way, and the political parties and their associated political leaders talk in a comical style. This means these talk shows have been decreasing the intensity of some of the serious issues. This research paper analyzes the content of specific segments of these shows and identifies their role in diluting the major issues. These talk shows have also divert the role of a jester and do not allow him to raise his voice on the real issues of the society or the government.

Key Words: Bhāṇḍ, Comedy, Talk Shows, Punjabi Theatre, Soft News

پاکستانی نیوز نیٹ ورک تے نشر ہون والے ٹالک شوز اچ مزاحیہ ٹالک شوز کافی مشہور نیں، تے اینہاں ٹالک شوز اچ پنجابی تھیٹر دے پاکستانی نیوز نیٹ ورک تے نشر ہون والے ٹاک شوز اچ مزاحیہ ٹاک شوز کافی مشہور نیں، تے اینہاں ٹاک شوز اچ پنجابی تھیٹر دے مشہور مزاحیہ اداکار اپنے فن دا مظاہرہ کردے نظر آندے نیں۔ سیاسی تے سماجی مزاح دی شروعات پی ٹی وی تو ہوئی، لیکن انور مقصود دا شو **لوز ٹاک**، جون 2002 اچ نجی ٹیلی ویژن نیٹ ورک تے نشر ہون والا پہلا کامیڈی شو اے، جدھے اچ اک اینکر سنجیدہ سوال پچھدا اے، تے سامنے بیٹھا اک مزاح نگار اودھا مزاحیہ انداز اچ جواب دیندا اے۔ ایسے فارمولے اتے آفتاب اقبال تے سہیل

احمد دا "حسب حال" پنجابی تھیٹر دے کسے مزاحیہ فنکار دا پہلا شو بن گیا۔ ایدھے نال پنجابی تھیٹر دے فنکار مثلاً خالد عباس ڈار، امان اللہ، امانت چن، افتخار ٹھاکر، ناصر چنیوٹی، آغا ماجد، ہنی البیلا وغیرہ، ایس قسم دے ٹاک شوز دا اک بنیادی حصہ بن گئے۔ ایہناں مزاحیہ ٹاک شوز دی اک پاسے تے اچھی ریٹنگ اے، جیڑی پنجابی تھیٹر دی مقبولیت دی اک دلیل اے، دوجے پاسے ایہناں ٹاک شوز نے کجھ سنجیدہ مسئلیاں نوں وی مزاحیہ انداز اچ بیان کر کے غیر سنجیدہ بنا دتا اے۔ سیاسی معاملات نوں مزاحیہ رنگ اچ پیش کرنا، تے سیاسی جماعتاں دے لیڈراں دا مزاحیہ انداز اچ گفتگو کرنا، ویکھن والے نوں معاملے دی سنگینی تے سنجیدگی تو دور کر دیندا اے۔ اے تحقیقی سرنامہ ایہناں پروگراماں دے کجھ حصیاں دے مواد دا تجزیہ کر کے تفریحی مواد اچ سیاسی ایجنڈے دی شناخت کردا اے، تے ایس نتیجے تے پہنچدا اے کہ ایہہ مزاحیہ شوز کئی واری شاہ تو زیادہ شاہ دے وفادار بن کے مقامی بھانڈ نوں اودھے بنیادی مقصد یعنی معاشرے یا حکومت دی کمزوریاں تے آواز چکن تو دور کر دیندے نیں۔ پاکستان دی تاریخ اچ پہلی وار الیکٹرانک میڈیا اچ ودھاوا 2002 دے میڈیا لبریشن ایکٹ دے پاس ہون نال عمل اچ آیا، تے پاکستانی عوام نوں پہلی وار پرائیویٹ ٹیلی ویژن نیٹ ورک دیکھن نوں ملے۔

صرف چھ سال دے وچ پرائیویٹ نیٹ ورک دی تعداد دو یا تین نیشنل ٹیلی ویژن چینلز توں ودھ کے تقریباً سٹھ پرائیویٹ چینلاں تک جا پہنچی۔ ایہناں چینلاں اچ زیادہ تر نیوز چینلز نے، جنہاں دی بنیادی پروگرامنگ سنجیدہ تے تازہ ترین خبراں دے آلے دوالے ای گھمدی اے۔ اے چینل اک مستند انفارمیشن تے سنجیدہ رپورٹنگ دے ذریعے لوکاں تک پہنچان دی کوشش کردے نیں۔ (1)

جانکاری یا انفارمیشن دے نال انہاں چینلز تے دوسری قسم انفوٹینمینٹ دے پروگراماں دی اے۔ ایہناں پروگراماں اچ انفارمیشن نوں اینٹرٹینمنٹ دے نال ملا کے یا انٹرٹینمینٹ بنا کے پیش کیتا جاندا اے۔ ایہہ "سوفٹ نیوز" اکھواندے نیں۔ میڈیا ایکٹ دی وجہ نال سنسر پالیسی اچ وی کجھ نرمی آئی سی، تے پاکستانی انفوٹینمنٹ اچ نسبتاً ڈائیریکٹ تے کھلے انداز اچ سیاسی معاملات اتے مزاحیہ خاکے شامل کیتے گئے، تے ملدیاں جلدیاں شکلاں دے اداکاراں نوں سیاست داناں دا بہروپ دے کے، تے انہاں سیاست داناں دے ناں لے کے براہ راست تنقید دا نشانہ وی بنایا گیا۔

سوفٹ نیوز یا ہلکی پھلکی خبرنوں "مارکیٹ دے نال جڑی ہوئی صحافت" وی کیا جاندا اے، کیونکہ ایدھا جھکاو معلومات تو زیادہ تفریح ول ہوندا اے۔(2)

سوفٹ نیوز دی اصطلاح روائیتی طور تے اخبارات یا ٹیلی ویژن تے چلن والی خصوصی کہانیاں لئی استعمال ہوندی سی، لیکن ہن ایدھے وچ ہلکے پھلکے انداز وچ معلومات پہنچان والے کئی طرح دے پروگرام شامل نیں۔ پاکستان پرائیویٹ ٹیلی ویژن نیٹ ورک تے پیش کیتے جان والے مزاحیہ ٹاک شوز وی سافٹ نیوز دی کیٹیگری اچ آن گے، جدھے اچ اک پاسے اک اینکر تے دوجے پاسے اک یا اک تو زیادہ مزاحیہ اداکار بیٹھے ہوندے نیں۔

"لوز ٹاک"، انہاں نے بی بی سی دے 1997 اچ بنے پروگرام **"ہارڈ ٹاک"** تو متاثر ہو کے تخلیق کیتا۔(3)

ایس شو دا فارمیٹ اینج اے کہ ہر قسط اچ انور مقصود تے میزبان ای رہندے نے تے معین اختر مہمان دے طور تے مختلف بہروپ اچ ساڈے سامنے آندے نے۔ ایس شو دا باقاعدہ سکرپٹ لکھیا جاندا سی تے ایس شو دیاں 389 قسطاں اچ ادکار نے سینکڑاں بہروپ بنائے تے ہر بہروپ اچ اک وکھری آواز تے انداز نال ساڈے سامنے آئے۔ ایسے فارمیٹ اتے سہیل احمد اور آفتاب اقبال دا مزاحیہ ٹاک شو حسب حال 2009 اچ سامنے آیا۔ جیڑھا اک پاسے تے "لوز ٹاک" تو متاثر اے، تے دوجے پاسے 70 دی دھائی دے ریڈیو پروگرام "نظام دین دی بیٹھک" دا اک قسم دا بصری نمونہ لگدا اے۔ لیکن ایس پروگرام دی اک کامیابی اے وی

سی کہ سہیل احمد دی شکل اچ پنجابی تھیٹر نوں مین سٹریم ٹیلی ویژن نیٹ ورک تے جگہ مل گئی تے فیر کئی نویں شو سامنے آئے۔ مزاحیہ پنجابی سٹیج اداکاراں اچ پاکستان ٹیلی ویژن دے پہلے سٹینڈ اپ کامیڈئین خالد عباس ڈار اپنے مزاحیہ شو "ڈار اور ڈار لنگ" اچ، امان اللہ، افتخار ٹھاکر، اور قیصر پیا، میزبان نعمان اعجاز اور واسع چودھری دے نال "مذاکرات" اچ، تے لہناں دے علاوہ ناصر چنیوٹی، آغا ماجد، ہنی البیلا تے سٹیج دے کئی ناں شامل ہوئے۔ ٹیلی ویژن چینلز دے ودھن نال مسابقتی ماحول اچ اضافہ ہویا، تے مختلف چینلز تے ایس قسم دے نویں نویں پروگرام پیش ہونا شروع ہوئے۔ انہاں ٹاک شوز اچ سب توں نمایاں آفتاب اقبال تے انہاں دی ٹیم دے لوگ رہے، جیڑھے بالترتیب خبر ناک (2010)، خبر دار (2015)، اور خبر زار (2018)، خبر یار (2020) ورگے کامیاب ٹاک شوز بنا سکے ۔ایس سرناوے اچ لہناں پروگراماں سے اک سیگمینٹ مغل دربار دا تجزیہ کیتا گیا اے۔

انہاں مزاحیہ ٹالک شوز دی ریٹنگ چنگی اے، جیڑا پنجابی تھیٹر دی مقبولیت دا ثبوت اے۔ پنجابی تھیٹر دی ایہی مقبولیت اے جدھی وجہ نال اے کامیڈی شوز ساڈے ٹیلی ویژن تے ساڈی روزمرہ زندگی دا اہم حصہ بن گئے نے۔ لوگ پاکستان اچ اے ٹالک شوز ویکھدے نے کیونکہ اے شوز انہاں نوں اپنی روزمرہ زندگی دے رولے نوں بھُل کے ہسن کھیڈن دا موقعہ وی دیندے نے۔ لہناں ہلکے پھلکے مزاحیہ انداز اچ خبراں پہنچان والے ٹالک شوز اچ جد وادھا واہویا، تے لہناں شوز دے عوام تے معاشرے تے اثرات دے متعلق تحقیق وی شروع ہوگئی، تے اے کھل کے سامنے آئی کہ خبراں یا سنجیدہ ٹالک شوز دے مقابلے اچ مزاحیہ ٹالک شوز زیادہ پسند کیتے جاندے نیں۔

سنجیدہ سیاسی ٹالک شوز تے سیاسی خبراں نوں، خاص طور تے سیاسی تفریحی گے مزاحیہ شوز دے سامنے آن تو بعد، 'روایتی میڈیا' سمجھایا جان لگیا(4)

جد کے اے سیاسی طنز و مزاح یا پیروڈی میڈیا دے ذریعے خبراں پہنچان دا اک متبادل رستہ سمجھیا گیا۔ تحقیق دے نال لہناں سیاسی طنز و مزاح دے پروگراماں دے بارے اچ دو طرح دے نظریات سامنے آئے۔

ایس قسم دے پروگرام جمہوریت تے سیاسی عمل دی سنجیدگی تے بنیادی اساس نوں منفی انداز اچ متاثر کردے نے۔(5)

قومی تے بین الاقوامی اہمیت دے واقعات، تے اہم ترین عوامی مسائل نوں ہلکے پھلکے مزاحیہ انداز اچ پیش کرن نال اے مسائل حد تو زیادہ ہلکے تے آسان لگن لگدے نے۔ تے اودھے نال اے وی ہوندا اے کہ کجھ غیر ضروری معاملے ضرورت توں زیادہ اہمیت لے جاندے نے، جدھے نتیجے اچ میڈیا توں اعتبار ختم ہونا شروع ہو جاندا اے۔

تحقیق اے دسدی اے کہ ایس قسم دے مزاحیہ پروگرام "اہم سیاسی "معاملات نوں ویکھن والے ناظرین اچ اضافے دا باعث وی بندے نے، کیونکہ لہناں پروگراماں نوں ویکھن والے زیادہ تر ناظرین عام طور تے سیاسی مواد یا سنجیدہ خبراں نہیں ویکھ رے ہوندے (6)۔

انہاں شوز نوں دیکھن دی وجہ نال انہاں لوکاں دا سیاسی تے سماجی حالات نال کجھ نا کجھ رابطہ بندا اے ۔یعنی سافٹ نیوز نال انہاں سب لوکاں اچ وی اک قسم دا سیاسی شعور پیدا کیتا جا سکدا اے، جیڑھے عام طور تے سیاسی عمل اچ کوئی خاص دلچسپی نئیں رکھدے۔ تاریخی طور تے دیکھیا جائے تے مزاح دے ذریعے گل کرن دی روائیت بادشاہواں دے دربار نال جڑی اے۔ جتھے مسخرہ، یا کورٹ جیسٹر، یا جوکر بادشاہ دے دربار دا حصہ سی۔ او اپنے مزاح، موسیقی، قصہ گوئی یا کسے نہ کسے کرتب

دے سر تے دربار اچ آئے مہماناں نوں ہسان تے انہاں دے منور نجن دا ذریعہ بندا۔ اپنے مزاح تے گل کہن دے ہنر دے سر تے درباری مسخرے نوں بادشاہ والوں ہر قسم دی گل کہن دی آزادی دا حق حاصل ہوندا سی۔

دربار اچ مسخرہ اوکلا بندہ سی جیڑھا سزا دے خطرے دے بغیر طنز و مزاح دے انداز اچ کوئی وی گل کھل کے کر سکدا سی، بلکہ کئی وار تے بادشاہ نوں کوئی پیڑی خبر سنان دی ذمہ داری وی مسخرے دی ہوندی سی۔(7)

ادبی تے ڈرامائی روائیت اچ بادشاہ دے دربار دے مسخرے نوں اک مثالی کردار دے طور تے شیکسپیئر نے پیش کیتا اے۔ شیکسپیئر دے مسخرے دے کردار دی تشریح اانہاں الفاظ اچ کیتی گئی:

Wise enough to play the fool''"

"بیوقوف کردار جیڑھا اصل اچ عقلمند اے"؛(8)

کیونکہ ایس ڈرامائی شخصیت دا شمار اک وقت اچ سنجیدہ کرداراں اچ، تے کسے دوسرے ویلے او نہوں مزاحیہ کرداروں اچ گنیا کیتا جاسکدا اے؛ اے کردار ڈرامے دی اعلیٰ ترین حکمت دی گل وی کر دا اے، تے ایہی کردار کوئی بہت ای ہلکے درجے دی بد تہذیبی وی پیش کر سکدا اے؛ اواک وقت اچ پورے جوش نال اک ایسا گانا گا سکدا اے جیڑا محبت دی معصومیت دا مظہر ہووے، تے دوجی جگہ اودھی آواز سب تو اوچی تے بے ہنگم وی ہو سکدی اے۔ یعنی، شیکسپیئر اک مثالی مسخرہ پیش کر دا اے، جیڑھا اک مسخرے دے کردار دی فعالیت دا مکمل تعین کر دیندا اے۔ پاکستان دے لکھن والیاں تے خاص طور تے ٹی وی دے لکھاریاں نے شیکسپیئر دے مسخرے نوں اپنے مقامی حوالے نال اپنے کرداراں اچ ڈھالیا۔ پاکستان ٹیلی ویژن تے سیاسی تے سماجی موضوعات تے طنز و مزاح دے پروگرام بنے وی تے کافی مقبول وی ہوئے۔ شعیب ہاشمی دے سچ گپ (1973)، شعیب منصور دے ففٹی ففٹی (1980)، تے انور مقصود دے شوز اچ سیاسی طنز و مزاح دی جھلک ملدی اے۔ ایہناں پروگراماں دا خاصہ سخت ترین سنسر پالیسی دے وچ رہندے ہوئے علامتی انداز دے مزاحیہ خاکے پیش کرنا سی، تے اے پروگرام کسے نوں وی سیدھا ناں لے کے تنقید دا نشانہ نہیں بناندے سی۔ 80 دی دہائی اچ پیش کیتے جان والے پروگرام ففٹی ففٹی اچ خبراں تے قانون تے براہ راست تبصرہ کرن دی بجائے بلاواسطہ انداز اچ اشاریاں اچ طنز و مزاح تے مبنی خاکے پیش کیتے جاندے سی، کیونکہ انہاں نوں بادشاہ دے دربار والے روائیتی مسخرے دی طرح کجھ وی کہن دی آزادی نہیں سی۔ میڈیا دی آزادی تو بعد ڈاکٹر یونس بٹ دا "ہم سب امید سے ہیں" (2007) پی ٹی وی دے انہاں پروگراماں خصوصاً ففٹی ففٹی (1980) دی اک زیادہ واضح تے براہ راست شکل اے۔

80 دی دہائی اچ پیش کیتے جان والے پروگراماں اچ بلاواسطہ طنز دی اک وجہ اوس وقت دی شدید ترین سنسر پالیسی سی، تے پرائم ٹائم اچ پیش کیتے جان والے پروگراماں نوں خاص طور تے پوری توجہ نال ویکھیا جاندا سی۔ اوس حکم نامے اچ مرد حضرات نوں پابند کیتا گیا کہ او نیشنل نیٹ ورک تے صرف قومی لباس، قمیض شلوار یا شیروانی اچ ای نظر آن۔ خاکے اچ وکھایا گیا اے کہ پی ٹی وی دے کول صرف اک شیروانی اے، تے تمام اداکار، نیوز کاسٹر تے اینکر حضرات اپنے اپنے پروگراماں دی ریکارڈنگ لئی ایس اک شیروانی دے نوں حاصل کرن دی کوشش کر رہے نے۔ جس رات خاکہ چلیا ڈائیریکٹر شعیب منصور نوں صدرِ مملکت والوں ڈائیرکٹ فون آگیا جدھے اچ کیا گیا کہ شیروانی دا مذاق اڑانان کوئی چنگی گل نئیں، لیکن خاکہ چنگا سی تے ایس لئی پروگرام جاری رکھو، لیکن ذرا احتیاط نال۔ ایہدے تو اے اندازہ لایا جاسکدا اے کہ اوس دور اچ پروگراماں نو سخت قسم دی سنسر شپ پالیسی دا سامنا سی، لیکن خاکے دے ہلکے پھلکے مزاحیہ انداز تے ڈھکے چھپے انداز اچ تنقید کرن نے پروگرام نوں بند ہون تو بچالیا۔ لیکن اے وی اک حقیقت اے کہ

ایس پروگرام دے پہلے لکھاری انور مقصود نوں اوس وقت دی حکومت نے اپنے کسے پروگرام اچ نئیں بلایا۔(9)

پنجابی تھیٹر دے وڈے فنکار امان اللہ خان نے وی ایس قسم دا اک واقعہ بیان کیتا، جدوں انہاں نے 80 دی دھائی اچ صدر مملکت دے سامنے اک پرفارمنس کرنی سی۔ امان اللہ ڈر رہے سن کیونکہ انہاں تے پہلے وی پابندی لگی ہوئی سی، تے انہاں نوں خطرہ سی کہ ایس پرفارمنس تو بعد کتھے او بالکل ای بین نہ ہو جان۔ ایس لئی انہاں نے بادشاہ دے دربار دی روایت نوں سامنے رکھدیاں ہوئیاں سب تو پہلے آکھیا کہ

عالم پناہ جان دی امان پاواں تے اک خاکہ پیش کراں۔ اجازت ملن تو بعد انہاں نے عوامی انداز دی پتنگ بازی، تے فوجی آفیسر دی پتنگ بازی دے فرق تے خاکہ پیش کیتا۔ جدھے تے انہاں نے خوب داد سمیٹی۔(10)

ایس واقعہ نوں کئی طرح ویکھاتے سمجھیا جاسکدا اے۔ اک طرف تے نوآبادیاتی نظام اچ سرکاری افسران دی "شاہ تو زیادہ شاہ نال وفاداری" نظر آندی اے۔ تے دوجے پاسے اک حکمران دے بادشاہ تو وی ودھ اختیارات ویکھے جاسکدے نے۔ لیکن ایہناں سب خطریاں اچ، تے افسراں دے روکن دے باوجود پنجابی تھیٹر دے فنکار نے اپنا فن پیش کیتا اور اوسے موضوع تے ریا جیڑھا اودھے فن دا بنیادی نقطہ ریا اے، یعنی طباقاتی فرق۔ امان اللہ مختلف طبقات اچ پیدا ہونے والے فرق نوں جس طرح محسوس کردے سن، انہاں احساسات نوں اوس وقت دے حاکم دے سامنے وی اونج ای مزاحیہ انداز اچ پیش کر گئے۔ ساڈے معاشرے اچ پنجابی تھیٹر دے فنکار، بھانڈ، یا جگت باز اصل اچ روائیتی بادشاہ دے دربار دے مسخرے دی روائیت نال جڑے نے تے ایس روائیت نوں زندہ وی رکھی ہوئے نے۔ اے فنکار جان دی امان چاہندے ہوئے معاشرے اچ پیدا ہون والے عدم توازن نوں کسے نہ کسے طرح آشکار کردے رہے نے۔ مقامی بھانڈ یا جگت باز دی اپنی اخلاقیات وی شیکسپیئر دے درباری مسخرے نال جڑیاں ہوئیاں نے، تے اوپورے زور شور نال وقت دے حکمراناں تے انہاں دیاں پالیسیاں دی کمزوریاں دی نشاندہی کرن نوں اپنا بنیادی فرض سمجھدے نے، تے ایدھی وجہ نال ای انہاں دا فن عوام نال جُڑیا ریا اے۔ عام طور تے انہاں دا حدف وزیر اعظم یا کابینہ ورگے صاحب اقتدار لوگ ہوندے نے۔ پنجابی تھیٹر دے کسے اک کلے پرفارمر دا ذکر کیتا جائے تے پہلا ناں خالد عباس ڈار دا آندا اے۔ ڈار سخت ترین سنسر دے دور اچ قومی ٹیلی ویژن تے قومی کھیڈاں تے قومی موسیقی دی تنزلی تولے تے بجٹ نوں وی تنقید دا نشانہ بنا دا نظر آندا اے، لیکن اک محدود دائرے اچ صرف ٹی وی سے ایورڈشوز اچ جتھے سنسر پالیسی تھوڑی نرم سی۔ ایتھے اے گل کر دینا وی ضروری اے کہ پنجاب دی دھرتی نال جڑے بھانڈ بنیادی طور تے کسے دی چاپلوسی نئیں کردے۔ انہاں دا کم ایہو اے کہ او جدوں وی کوئی عیب دیکھن تے او نہوں ہسدے کھیڈدے اک مزاحیہ انداز اچ اودھی نشاندہی کر دین۔ اگر ارباب اختیار نوں او گل نوں ضروری لگے تے اودھر دھیان کر لین تا کہ انہاں دی اوخامی دور ہو جائے۔

سیاسی طنز و مزاح تے مبنی سافٹ نیوز پروگراماں دے بارے اے دو گلاں تے اسی کر چکے آں کہ اک پاسے تے اے پروگرام سنجیدہ ترین مسائل نوں مزاح دا رنگ دے کہ معاملے دی سنگینی نوں گھٹ کر دیندے نے تے دوجے پاسے اے پروگرام اونہاں لوکاں نوں وی خبراں بارے دسدے نے جیڑھے عام طور تے سیاسی مواد تے سنجیدہ خبراں اچ کوئی دلچسپی نہیں رکھدے۔ لیکن مین سٹریم میڈیا تے چلن والے پاکستانی ٹالک شوز اچ پنجابی تھیٹر دا تخول ساڈے سامنے ایہناں دو چیزاں دے نال اک تیجی چیز وی لے کے آندا اے۔ اوے کہ ایہناں شوز نے پنجاب دے بھانڈ یا مسخرے نوں اودھے بنیادی کردار یعنی معاشرے تے حکومت دے عیب نوں سامنے لے کے آن تو دور کر دتا اے۔ ایس طرح دے اک شو دا اک سیگمینٹ بادشاہ دا دربار اے۔ ایس دربار دے سین نوں عام طور تے اج دی حکومت نال جوڑیا جاندا اے تے ایس سین دا تجزیہ ساڈے سامنے کئی گلاں لے آندا اے۔ پنامہ لیک دی وجہ نال مسلم لیگ نون دے اک وزیر اعظم دا اقتدار ڈانوں ڈول سی تے دوجا

وزیر اعظم لگان دیاں خبراں سن۔ اونہاں دناں اچ خبر دار پروگرام دی اک قسط اچ اینکر اپنی کو اینکر مریم نوں اشارہ کر دااے کہ اواج دی خبر پڑھے۔ مریم اج دی تازہ خبر پڑھن دی بجائے کئی سو سال پرانی گل نوں خبر دی شکل اچ اینج پڑھدی اے:

مریم: خبر ہے کہ مؤرخین کے مطابق شہنشاہ جہانگیر کا دورِ حکومت حماقتوں سے بھرپور تھا۔(11)

بادشاہ دی گل تو پتہ لگدا اے کہ او پہلے بادشاہ دا پتر اے، تے ہن او خود بادشاہ اے۔ ایتھے انگریزی کہاوت:

The king is dead long live the king! دا کوئی ذکر نہیں ہوندا، تے نا ای ایہہ گل ہوندی اے کہ بادشاہت اور جمہوریت اچ فرق اے بلکہ اینکر اے گل کر دااے۔

اینکر: نہیں ثابت کہاں ہوتا ہے، کرپشن اس طرح ثابت نہیں ہوتی۔

اپنے ایس جملے نال اینکر اک فیصلہ سنا دیندا اے کہ کرپشن ثابت نئیں ہو سکدی۔ او ایہہ گل نئیں کر دا کہ کرپشن ثابت نہ ہون دیاں کی وجوہات نے، تے نہ ای دسدا اے کہ اک نظام اچ جتھے عام بندہ تے شاید اک روپے دی کرپشن وی نئیں کر سکدا، اوتھے اوچے بندے دی پہنچ کتھے تک ہو سکدی اے۔ اینکر کرپشن دی تہہ تک نئیں جاندا تے ایس طرح بغیر کسے دلیل دے اپنے اک عام ناظر یا عام شہری نوں انصاف دے نظام توں مایوس کر کے بے ایمانی، بد دیانتی تے عدم برداشت دے رستے ول ٹور دیندا اے۔

شو آپے ای اے ثابت کر دیندا اے کہ جدوں اک عام شہری نوں اے لگن لگے کہ کرپشن اک نظام دا بنیادی حصہ وے تے فیر عوام اینج ای غصے اچ آئے گا۔ لیکن ایدھے تے اینکر دا خوش ہو کہ آہا کہنا مزید ایس جذبے دا حوصلہ ودھان ول اک قدم اے۔ تے اگلا جملہ عدم برداشت دی اخیر کر دیندا اے ایس طرح دا کوئی وی جملہ میڈیا بلبریشن ایکٹ تو پہلاں ٹیلی ویژن تے نئیں چل سکدا سی:

"جتیاں مار کے کڈ دیواں"۔ ایدھے جواب اچ بادشاہ دا وزیر جتیاں مارن نوں پچھلے وزیر اعظم دے نال جوڑن دی کوشش کر دااے تے ساری گل اک جتی اچھالن دے واقعے ول ٹور دیندا اے۔(12)

وزیر نے آکھیا تہاڈا پیو بڑا یاد آریہا اے، جتی جدوں وی کسے نوں پیندی اے، مینوں او ہی یاد آندا اے۔ اگے بادشاہ اینکر کولوں اپنی حکومت دے قائم رہن دے باہر اچ ایس طرح سوال پچھدا اے کہ جنج اینکر اک کنگ میکر اے یا او دھا کنگ میکر دے نال کوئی گوڑھا رشتہ اے۔ ایتھے اینکر اک میڈیا پرسن دے طور تے اپنے آپ نوں نویں نظام اچ بادشاہ تو وی اتے رکھدا اے۔

یعنی تخت دا لالچ اینا زیادہ اے کہ بادشاہ یا نواں وزیر اعظم خود چاہندا اے کہ او دھا پیو واپس نہ آئے اور او خود اپنے منہوں او نہوں منحوس کہہ ریا اے۔ ایدھے جواب اچ اینکر بادشاہ نوں اے یاد کرا ندا اے کہ اے تخت اصل اچ او دھے پیو دی وجہ نال او نہوں ملیا اے۔ لیکن گل اگے نئیں ودھاندا کہ اے وی دسے کہ وزیر اعظم نوں عوام چُندا اے، تے او نہوں منحوس سمجھ کے مائنس نہیں کیتا جا سکدا۔ نواں بادشاہ اینکر کولوں حکومت کرن دیاں ٹپس منگدا اے تے اینکر او نہوں اے کہندا اے کہ او کرپشن نہ کرے۔ لیکن کرپشن تو او دھی مراد کی اے اے واضح نہیں ہوندا۔

اک جملہ بول کے کہ کرپشن دا ثبوت نئین ہوندا تے کئی صدیاں پہلے دے بادشاہواں نال کرپشن نوں جوڑ کے گل ایتھے تک کر دتی جاندی اے کہ شہنشاہ جیڑا اک پاسے اپنی جان بچان لئی نس گیا اے او دھے کول لہناں وقت ہے سی کہ او سارا خزانہ وی نال لے گیا اے۔ گل ایس وزیر اعظم دی اے یا او س پرانے بادشاہ دی دیکھن

والا کج نئیں سمجھدا، بس اے گل سمجھ آندی اے کہ سارا قصور کسے نہ کسے اک کلے بندے دا ہی ہوندا اے، باقی سسٹم تے سسٹم بنان والیاں اچ ویسے کوئی خرابی نئیں، بس اوسب تے سارا نظام اوس اک کلے بندے اگے مجبور اے۔ ایسے ٹالک شو دے اک ہور پروگرام اچ اینکر نویں بادشاہ ول اشارہ کر کے کہندا اے کہ اج دربار اچ سوگ تے جشن دونویں آپس اچ گتھم گتھا نے کیونکہ نواں بادشاہ اجے تخت تے بیٹھا ای اے۔ ایس پروگرام اچ کسے وی جگہ تے معاشرے دے سارے طبقے تے انتظامیہ دے ہر شعبے دے فرینزک آڈٹ دی گل نئیں ہوندی۔ ایس دوران مان سنگھ دے کردار دا اے جملہ کئی طرح دے معنی لئے ہوئے وے۔

اینکر دس ریا اے کہ حکومت صرف بزنس کر رہی اے۔ جدہ ملک نوں کوئی فائدہ نئیں، ملک دے فائدے لئی موجودہ حکومت نوں فارغ کرنا پئے گا۔ ایسے گروپ دے اک پروگرام اچ ایسے طرح دے سیگمینٹ اچ بادشاہ اک واری فیر جہانگیر دے کردار اچ اے۔ سیاسی منظر بدل چکیا اے، تے جہانگیر دا کردار ہن نویں وزیر اعظم نوں وکھا ریا اے۔ تے اینکر شروع اچ اے نئیں کہہ ریا کہ جہانگیر دا دور حماقتاں نال بھرپور سی، بلکہ او کہہ اے کہ جہانگیر دربار اچ اودھوں آیا سی جدوں دربار دا بیڑا غرق ہو چکیا سی، اودھے آباواجداد سارا خزانہ کھا کے فرار ہو گئے نے۔ بعد اچ اینکر دسدا اے کہ جہانگیر اک قابل بادشاہ نئیں سی، لیکن اودھی خوش قسمتی سی کہ نور جہاں حکمرانی لئی موجود سی۔ جہانگیر یا اودھی ملکہ دا اج دے وزیر اعظم نال کی تعلق اے، اے نئین دسیا جاندا۔ بادشاہ اج دے مسائل دا کوئی ذکر کیتے بغیر اے کہندا اے کہ میں ہرن دا شکار کیتا۔ تے گل اودھے شکار تے وی نئیں ہوندی بلکہ اک سڑک تے اودھے بعد اک برگر نان والی دکان دے بارے اچ دسیا جاندا اے۔

اوسے ٹیم دا ای اک ہور پروگرام "خبر یار" اک نویں چینل تے پیش ہویا۔ ایس ویلے حکومتی پارٹی تے وزیر اعظم بدل چکے سن، پر مغل دربار والے سیگمینٹ اچ بادشاہ دا کردار نویں وزیر اعظم نوں پیش نئیں کر دا بلکہ او فیر پرانے وزیر اعظم نال جڑ کے گل کر دا اے۔ بھانڈ یا مسخرہ ہون دے اصول دے خلاف پروگرام طاقت ور نوں نشانہ نئیں بنا ندا۔ ایس پروگرام اچ چار منٹاں تے اے گل ہو رہی اے۔

اینکر: تم نے اتنے خزانے لوٹے ہیں اور آج تمہیں پوچھنے والا کوئی نہیں۔ عبرت کا نشان بنے ہوئے ہو تم، اور پہلے بھی کوئی نہیں پوچھتا تھا۔ جب اقتدار میں تھے تب بھی کوئی نہیں پوچھتا تھا۔(13)

بادشاہ: کیوں نہیں۔ ہمارے محل کے باہر ملنے والوں کے تانتے بندھے ہوتے تھے۔

اینکر: وہ تانتے؟۔۔۔ وہ زیادہ تر کون تھے؟ پٹواری، تحصیل دار، ایس ایچ اوز۔۔۔ پوسٹنگز لینے اور ہاں۔۔۔ ٹھیکیدار، اور سیاست دان۔۔۔ دیہاڑیاں لگانے۔

اک واری فیر ایس پروگرام اچ اکو پاسے دی گل ہو رہی اے۔ اک وزیر اعظم دے ووٹر یا اونہوں ملن والے لوک پٹورای سن، لیکن اج دے وزیر اعظم نوں کون لوک مل رہے نے؟ او کیڑھی غلطی کر ریا اے یا کر سکدا اوے، ایدھے تے گل نئیں ہو رہی۔ بھانڈ دا جو فیدہ کسے وی حکومت نوں ہو سکدا سی اونئین ہو یا تے اج یعنی 2024 اچ اوس وقت دا نواں وزیر اعظم وی اقتدار اچ نئیں، تے حکومت فیر واپس پرانی پارٹی نوں مل چکی اے۔

پروگرام مقبول اے تے اپنی ریٹنگ دے سر تے کئی سال چلدا ریا اے۔ لیکن پنجاب دا و بھانڈ جدا اپنا کوئی ذاتی ایجنڈا نئیں سی، او لہناں پروگراماں اچ آ کے کسے جگہ تے اپنے چینل دا ایجنڈا وی بولن لگ پیا اے۔ کسے وی جگہ تے او اپنے چینل دے تے اینکر دے طے کردہ سکرپٹ تو باہر نئیں نکلدا۔ بھانڈ یا مسخرہ جدھا اپنا مقصد کسے دی چاپلوسی کرنا نئیں سی، بلکہ او دھاکم تے معاشرے یا حکمران دے کسے وی عیب یا کمزوری دی وجوہات نوں سامنے لے کے آنا سی تا کہ لوک، یا حکومت، یا انتظامیہ اپنی اوخامی دور کرے۔ لہناں پروگراماں دے مخصوص حصیاں دا تجزیہ دسدا اے کہ اے لہناں پروگراماں دا اپنا ایجنڈا کئی جگہ تے بھانڈ نوں اپنے مقصد تو ہٹا دیندا اے، بلکہ آہستہ آہستہ لہناں پروگراماں نے پنجاب کولوں او دھا اصلی بھانڈ کھو لیتا اے۔

References

1. Marco Mizira te Safdar Sial, "Pakistan ich Media te Governance: ik Mutanazah lekin Zaroori Rishta," Initiative for Peace Building, Number October (2010).
2. Liza Mills Brown, "Soft News | Sahafat," Britannica.com, 2014, https://www.britannica.com/topic/soft-news.
3. Shumaila Khan, "Anwar Maqsood ka Program Loose Talk" BBC News, 2020, https://www.bbc.com/urdu/entertainment-51172422.
4. Lindsay H Hoffman te Danningal G Young, "Tanzia, Punch Lines, aur Raat ki Khabrain: Siyasi Shirkat par Media ke Asraat," http://Dx.Doi.Org/10.1080/08824096.2011.565278 Number 28.2 (April 2011): 159–68, https://doi.org/10.1080/08824096.2011.565278.
5. James M Fallows, Breaking the News: How the Media Undermine American Democracy (Vintage Books, 1997).
6. Matthew A Baum, "Jins, Jhoot, te Jung: Kis tarah Soft Ghair Janibdaar Awam nu Khareja Policy Deendi ae," The American Political Science Review 96, Number 1 (2002): 91–109.
7. History is Now Magazine, "Medieval Jesters – and Their Parallels in Modern America," History is Now Magazine, 2019, http://www.historyisnowmagazine.com/blog/2019/1/13/medieval-jesters-and-their-parallels-in-modern-america#.YvchrHZBxPY=.
8. Morton Luce, Shakespeare ke Kaam; Barhwin Raat; Ya, Aap Kya Karein Ge (London: Methuen and Company, 1906).
9. Web Desk, "Anwar Maqsood ne Fifty Show kyu chhoda? Andar ki baat bata di," 2023, ARY News, https://urdu.arynews.tv/why-did-anwar-maqsood-leave-the-fifty-fifty-show-told-the-inside/.
10. Dunya News, "King of Comedy Amanullah ne apniyan yaadan share kitiyan jadon onhan ne General Zia de samne perform kita," Mazaakraat, 2016, http://video.dunyanews.tv/index.php/en/mustwatch/56459/King-of-Comedy-Amanullah-shares-his-memory-when-he-performed-before-General-Zia-.
11. Aftab Iqbal, "Khabardar – YouTube," Express News, 2016, https://www.youtube.com/watch?v=53ZaZ9Bf4Gc.
12. Rameez Khan, "Lahore Madrassay mein Nawaz Sharif par joote phainkay gaye," Express Tribune, 2018, https://tribune.com.pk/story/1657021/shoe-hurled-nawaz-sharif-lahore-madrassa.
13. Aftab Iqbal, "Mughal Darbar Special," YouTube, 2017, https://www.youtube.com/watch?v=QugSqMqzVbE.